

EMMAUS FELÉ...

Evang. theológusok folyóirata

FŐSZERKESZTŐ: HALÁSZ BÉLA.

Társszerkesztők: FARKAS ZOLTÁN
RETTMANN FARKAS
ZÁSZKALICZKY PÁL.

I. évf. 2. szám

1929. február

„EMMAUS FELÉ...“

EVANGÉLIKUS THEOLÓGUSOK FOLYÓIRATA

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
SOPRON, TORNA-UTCA 6., I. EMELET.

Kéziratokat a főszerkesztő címére kérünk. (Kéziratokat nem adunk vissza.)

TARTALOM:

HALÁSZ BÉLA: „Protestáns vagy katolikus?“ ..	33—34
ZÁSZKALICZKY PÁL: Az egyéniség és szolgaság mérlege Krisztus közösségében	35—41
BAKÓ JÓZSEF: Tárogató a Rozálián (Vers).. . . .	41
REZESSY ZOLTÁN: Augustinus és II. Rákóczi Fe- renc „Vallomásai“ (Befejező közlemény).. . . .	42—47
KLIMENT GYULA: Esti megnyugvás (Vers).. . . .	47
RETTMANN FARKAS: Selma Lagerlöff	48—49
vsf.: Lutheránus falu — Lutheránus pap (A népmű- velésről)	50—55
FARKAS ZOLTÁN: A keresztes kő csodája (El- beszélés) (1)	56—59
THEOLÓGUS ÉLET	60—61
KRÓNKA	62—63
KRITIKAI SZEMLE	64

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE P 5.—, FÉL ÉVRE P 2.50
EGYES SZÁM ÁRA 50 f.

E M M A U S F E L É . . .

„PROTESTÁNS VAGY KATOLIKUS?“

MÉG a mult esztendőben kezembe került egy piros füzetecske, mely a fenti hangzatos címet viselte. Végigolvastam a füzetet azzal a szomorú megállapítással, hogy hiába addig minden jószándék, hiába akarnak hidat építeni Debrecen és Pannonhalma közé, ameddig ilyen füzetek jelennek meg, hiábavaló minden törekvés a közeledésre. Nem akarunk kitérni a könyvre, csupán a címbe foglalt kérdésre lenne néhány megjegyzésünk.

A magyar szomorúság napjaiban kétszeresen fájdalmas minden ilyen füzet megjelenése, amely a gyűlölség konkolyát hinti el a magyar vetésekbe. Hát nem elég az a bús gyűlölség, amit Trianonnak hívnak, nem elég a századok szomorú tapasztalata? Magyar földön magyar ember hogyan is nézhetne gyűlölséggel testvérére?! Mi szükség van arra, hogy az ősökkel hozott turáni átok tovább is pusztítsa ezt az árva nemzetet?! Úgy látszik nem tanultunk még eleget az idők jeleiből, úgy látszik nem akarjuk észrevenni az Isten hatalmas kezét a történelemben, amely lesújt az egymást pusztító nemzedékekre.

Onnan hoztuk ezt az átkos örökséget az ős hazából, a Volga mentéről, de az új boldogabb hazában nem lehet ennek helye! Szónokolhatunk akkor világbékéről, revízióról, ha szívünkben szüntelen háborúság van? A világbékének először a mi szíveinkben kell megszületnie.

Mi nem szivárvány-hidakon, hanem a becsületes őszinteség egyenes útján közeledünk minden magyar testvérünkhöz. Meggyőződések, hitvallások, tradíciók elválaszthatnak ugyan bennünket, de mindezek felül a hazaszeretet legyen a mi közös hitvallásunk! Ne „átértékeljük“ a történelmet, hanem értékeljük és értsük meg a Bocskaiak, Bethlenek, Rákóczyak lelkét, akik nem kérdezték, hogy protestáns vagy katolikus, hanem csak

azt tudták, hogy magyarok és testvérként haltak meg a hazáért és szabadságért!

Milyen fájdalmasan igaza van Széchenyi Istvánnak, a „legnagyobb magyar“-nak: „A magyar csak saját magát fogja meggyilkolhatni, más által el nem pusztítható.“ Mennyire tragikus, hogy ezt az igazságot még mindig nem értettük meg, még mindig nem akarjuk megérteni. Körül a határon állig fegyverkezett elleneik figyelnek és bent a csonka, árva hazában egymás ellen fegyverkeznek a lelkek! Lehet-e akkor szó „szebb jövő“-ről, ha szüntelen a szomorú multat idézzük? Ez a nagy ellentmondás van a mi mai magyar életünkben és ezt erősítik ezt állandósítják a fenti kérdőjeles füzetek, elfeledkezve arról, hogy ennek az árva hazának mindenek előtt békességre van szüksége, hogy jövendője legyen.

Most a speyeri birodalmi gyűlés négy évszázados fordulóján protestálunk, protestálunk mindazok ellen, akik a gyűlés viszályát akarják belevinni a magyar életbe, abba a magyar életbe, amelyet éppen évszázadok viszálya vitt válságokba.

A görög monda szerint egyszer egy királynak egy Isten segített a városa felépítésében és a kövek a lyra hangjaira maguktól álltak össze.

A mi Istenünktől kapott drága ajándékunk a munkás, egymást megértő *hazaszeretet* legyen, amellyel felépíthetjük ezt a porig sújtott árva országot!

Halász Béla.

AZ EGYÉNISÉG ÉS SZOLGASÁG MÉRLEGE KRISZTUS KÖZÖSSÉGÉBEN.

„Monda néki Péter: Az én lábaimat nem mosod meg soha! Felele neki Jézus: Ha meg nem moslak téged, semmi közöd sincs én hozzám. Monda néki Simon Péter: Uram, ne csak lábaimat, hanem kezeimet és fejemet is!” (János 13. 8—9.)

VALAMI csodálatos és különös érzés fogja el az embert akkor, amikor végigolvassa a lábmosás jelenetét. Különös és megrázó plaszticitás van ebben a jelenetben; olyan kép tárul az ember elé, mely a Michelangelók vésőjére, Leonardók és Munkácsyk ecsetjére való, de, amelyet szemléltetve leírni csak a biblia egyszerűsége tud. Képzeljük el a jelenet csodálatos nagyszerűségét. Nem királyok vannak benne igazgyöngyökkel és drágakövekkel ékes koronákkal a fejükön, hanem egyszerű halászbemberek, akik közül egy, a legegyszerűbb, mossa a többinek az út porától ellepett lábát. Nem tündérek szerepelnek benne, akik valamilyen előttünk ismeretlen mesevilág sohasem látott szépségében tündökölnék, hanem meglepett arcú, lélekben felindult s mégis alázatos, szikár, de mindenre kész emberarcok. Lakománál ültek, de még nem végeztek vele. Egyszerű volt a vacsora és mégis úgy érezték, mintha az ősök lelke költözött volna beléjük, akik ujjongó lelkesedéssel üdvözölték a pusztai mannat, az Isten ajándékát. A társalgás is egyszerű volt és csendes. Nem kerültek elő a politika gyakran erkölcsvesztő szövevényei, nem a hatalomnak mindent magaaláhajtó és letipró érdeke, nem a dicsőségnek még emberi személyek létérdekét is veszélyeztető, sőt megsemmisítő egyedül létezni akarása, ez mind nem került elő, pedig király beszélgetett a minisztereivel. Kiadta már a parancsokat, az igazság és szeretet törvényeit, amelyek felépítik az országát, megmondta nekik, hogy az aratnivaló sok, míg az arató kevés; munkálkodjanak

tehát, amíg nappal van. El kell menniök minden népekhez, hogy figyelmeztessék: egy a szükséges dolog. Megmondta nekik, hogy aki úr akar lenni közöttük, legyen a szolgájuk.

Szolgál ő is. Előtte vízzel telt medence, dereka körül törölrüha és mossa a tanítványok lábát. Mi mehetett végbe a tanítványok lelkében, arról — Péteren kívül — nem szól a szentíge. Egyet azonban feltétlenül megállapíthatunk, hogy valami kibeszélhetetlen, egész lényüket magávalragadó hálaadás, istendicsőítés zsongott a lelkük mélyén. Lehetetlen volt nem érezni az Isten közelségének, jelenlétének megsemmisítő hatását, amikor lehajolt a Mester, hogy mossa a tanítványok lábát... Arcán a szent szolgálat boldogsága, szemében az emberiségért égő, örök szent tűz, a feje körül az Isten megdicsőítésének a glóriája: „Ez az én szerelmes fiam!” A tanítványok nyelvét a jelenet fensége és csodálatos nagyszerűsége valósággal megbénította. Egyik sem szól, csak a könnyes, ragyogó szemükbe ül ki az izzó szeretet a Mesterért...

*

Hagyjuk a tanítványokat boldog szemlélődésükben, mert Krisztus Péterhez jött, hogy neki is megmossa a lábát. És itt különösnek tetsző jelenet játszódik le. Péter megszólal és nem engedi, hogy a Mester megmossa a lábát. Nem érti meg ennek a szolgálatnak a mélységét, nem látja meg a Krisztussal való közösségnek a mérlegét, a küszöbét, amelyen át kell lépnie. Más ajtaja nincs. A jelenet a Krisztussal való közösségnek egy fontos mozzanatát világítja meg. Benne van a közösségnek 1. a visszautasítása, 2. a feltétele és eredménye.

*

Jézus a legnagyobb szeretettel közeledett Péterhez, hogy neki is szolgáljon és csodálatos, hogy Péter egy nagyon merész kijelentésre ragadtatta el magát: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!” Hogyan is engedhette volna meg Péter, aki úgy tett bizonyosságot a Mesterről: „Te vagy a Krisztus az élő Istennek Fia”?! (Mt. 16, 16.) Ő engedje a Mesternek lealacsonyítani a messiási méltóságot a legutolsó szolgák munkafokára? Ezt az ő heves lelke nem bírta el. Ez a Péter az, aki, mikor Krisztus megmondja, hogy neki szenvednie kell, ugyanazzal az elhárító mozdulattal jelenti ki: kedvezz magadnak Uram, ezek nem történhetnek meg teveled. (Mt. 16, 22.) Rettenetes merényletnek tűnt fel előtte, hogy a Mester megmossa az ő lábát. Már elefejtette a nagy halfogás jelenetét, amikor a félelem vad erővel

ragadta meg s azt a kétségbeesett kiáltást csalta az ajkára: „Eredj el én tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram!” (Lk. 5, 8.) És elfelejtette Jézus válaszát: ne félj, mert ezentúl embereket fogsz, ezentúl munkás leszel a szőlőmben, aratni fogod az érett vetést. Péter mindezt nem vette figyelembe, ő Jézus közeledésére emberi gyarlóságokkal hirtelen felvértezte magát, anélkül, hogy Mestere iránti rajongó szeretete fogyott volna, elutasította a Mester szolgálatát: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!”

Figyeljük meg ebben a kijelentésben Péterre vonatkozólag azt, hogy mennyire határozottan jelenti ki, hogy . . . nem . . . soha! . . . Szegény balga „ember”, vajjon véges eszmevilága el tudja képzelni, mi az a *soha*? Hiszen még azt sem tudod hangyányi porszemecske, hogy a következőkben tudsz-e még egyet a szemeddel pillantani — mi a te szemrebbenésnyi emberéleted ahhoz, amit sohának gondolunk? Ha Jézus csak bölcs gondolkodó lett volna, mint amilyennek a keresztyénietlen irányzatok szeretik feltüntetni, akkor ennél a kijelentésnél elmosolyodott volna és el kezdett volna dialektikus módon beszélni az örökkévalóságról. De ő sohasem törődött emberek által kieszelt tudományelméletekkel, egyet tudott, érzett és akart — meggyőzni azt a szegény, meggondolatlan Pétert arról: ne félj, én szeretlek és erre a szeretetre neked van szükséged. Péter azonban ezzel a kijelentéssel megmutatja azt is, hogy különbnek tartja magát a többinél, nagyon kiemeli az ént. „Az én lábaimat nem mosod meg soha!” A többiét megmoshatod, de az enyémet nem! Ez a pont megláttatja velünk azt, hogy Pétert nem is annyira a Mester iránti szeretet, mint inkább a hiúság vezette. A többiek engedik, de én nem! — milyen öröme lesz a Mesternek, ha látja, hogy szeretem és nem engedem, hogy szolgáljon nekem?! Még ha másról lett volna szó, de épen a láb mosásáról, mely bennejár a sárban, szennyben és tapad is reá elég belőle, ezt engedje Péter lemosni a Mester által? Nem! Soha!

Kedves Testvérem! Álljunk itt meg egy pillanatra! Te hozzád sohase közeledett a Mester, hogy piszkos, szennyes voltodat megtisztítsa? Hogyan fogadtad te őt? Te is azt mondtad, amit Péter: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!?” Az ember általában véve, de különösen a mai ember a rekordok és versenyek világában egyénítésre törekszik. Az a célja és törekvése, hogy önnálló, különös embernek tartsák, aki senkit sem utánoz

senkinek sem szolgálja — jellemét önnállóan kalapálja össze. Te nem vagy ilyen? Nem utasítottad vissza Krisztust?

Az egyik ember azért utasítja vissza, mert hiúságát sértené, hogy ő közösségbe kerüljön valakivel, mikor a közösség az egyéniesség rovására van, nem kedvez az egyéni vonásoknak, sőt egészen lekoptatja. Bántaná a hiúságát az is, hogy neki szolgáljon valaki, akít nem ismer s akinek a szolgálatkészségét legfeljebb beteges rajongásnak tartja. A sértett ember büszkeségével szól: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!” — A másikat attól, hogy Krisztus szolgáljon neki, visszatartja az emberi gőg. Neki nincs szüksége szolgálatra, minek? Minek nekem Krisztus, nem vétkeztem én annyit, nem piszkítom be magam annyira, hogy tisztulásra volna szükségem, amit más ember idéz elő. El tudom én azt magam is végezni, nincs szükségem sem mire sem — magam vagyok a magam istene: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!” Azután van olyan ember is, aki félti képzelt és nagyjelentőségűnek tartott önállóságát. Hallhatunk sokszor olyan nyilatkozatot is, hogy valaki azért nem megy a templomba, mert fél, hogy vallásos lesz s fel kell hagyni eddigi elveivel. Botor ember, hát csak ennyi az önállóságod, hogy féltetni kell minden lelkihatástól, mert rombadől elveidnek emeletes kártyavára? Szegény, dőre ember, milyen távol vagy az élet értékének a sejtésétől is és mégis ki mered mondani: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!?” Van olyan ember is, aki nem ismeri önmagát. Ha pedig önmagát nem ismeri, hogyan ismerné Istent és az ő kegyelmét? El van foglalva világi, anyagi dolgokkal, nem ér rá elmenni a templomba. Az élet apró-cseprő dolgai annyira elfoglalják, hogy nem tud önmagával foglalkozni. S amikor Krisztus jön feléje, hogy felszabadítsa őt a világ hatalma alól, hogy befelé irányítsa a tekintetét, szinte a munkájában megzavart ember türelmetlen hangján kiált: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!” De van olyan ember is, aki már némiképen ismeri magát. Az önismeret első lépcsője az, hogy az ember bűnösnek találja magát. A bűnös ember pedig rettegni szokott, fél a gyarlóságaitól, fél bűneinek a következményeitől, fél attól, ha befogadja a Mestert, büntetésben lesz része. Ezért rettegő, félénk kézmozdulattal áll eléje: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!” Nem tudja még, hogy a Mestertől nem félni kell, de szeretni, szeretni őt. Vannak végül olyanok is, akik annyira valamely bűn vagy szenvedély rab-szolgátságában sýnylenek, hogy már uralkodni sem tudnak aka-

ratuk felett s már maga a bűn mondatja velük: „Az én lábaimat nem mosod meg soha!” Nem tudja az ilyen ember megérteni azt, hogy Krisztus elsősorban is hozzá jött; ő az emberi bűnök és megátalkodottság legnagyobb mélységeibe szállott alá, hogy ott keresse fel az elveszett embert. Ne áltasd a lelkedet, Testvérem, hogy egyik csoportba sem tartozol. Légy őszinte magadhoz és ne zárd el lelkednek minden ajtaját, hogy a Mester beléphessen rajta. Ne félj attól, hogy megrázkódtatásban lesz részed s ne félj attól sem, hogy a Mester keményen szól rád: „Ha meg nem moslak, semmi közöd sincs én hozzám”.

*

Az emberi hiúság, gőg, féltékenység és bűn a természeti ember ajkára odacsalják: „az én lábaimat nem mosod meg soha!” Nem veszi figyelembe az ember azt, hogy bűneiből menekülni nem tud, mert akár hová megy, a bűn mindig követi, mint a fényt az árny. A bűnből csak egy ment ki s ez az, hogy megértsd Krisztusnak Péter számára mondott kemény, bár szeretetteljes kijelentését: „Ha meg nem moslak, semmi közöd sincs én hozzám!” Annak, hogy közösségben lehess velem, egy föltétele van, hogy megmossalak téged. A megváltásnak nemcsak a legmélyebb értelme csillan meg itten — hanem jelképezi a lábmosás által, hogy Krisztus váltságának életem minden szennyét le kell mosnia, — mert enélkül nem lehetek vele közösségben. Ez a kijelentés is határozott, de mégis mennyire más, mint Péteré! Nem hányi-vetiség, nem emberi erőlködés, nem feltűnni akarás a szeretet mezében, hanem isteni parancs, krisztusi memento, mesteri végrendelet a tanítványok számára: „Ha meg nem moslak, semmi közöd sincs én hozzám!” Figyeljük meg, hogy Jézus nem azt mondja: nincs közünk egymáshoz, ahogyan az emberek általában véve mondani, vagy gyakorolni szokták, hanem azt mondja, *neked* semmi közöd *én hozzám*. Neked nincs közöd, ha nem engeded megmosni magad, de Krisztusnak mindig van köze hozzád még akkor is, ha visszautasítod, mert szeret téged. Akkor is szeret, ha te nem szereted. Valami megrázó s az ember lényét teljesen felforgató gondolat az, hogy én nem szeretem Krisztust és ő mégis szeret engem és várja, hogy egyszer hívjam őt arra a szolgálatra, amelyet rajtam, nálam végezni akar. Ezt pusztán ésszel nehéz megérteni, — Péter sem értette meg. Igaz, hogy már megtagadta Mesterét, ő mégis megkérdezte tőle: „Simon, Jóna fia szeretsz-e engemet?” (Jn. 21, 16.)

Kedves Testvérem! Krisztusnak ebből a mondásából meg-

tanulhatjuk, megtanulhatod, hogy rajtad áll, senki máson. Míg magadat át nem adod, míg nem érted, hogy krisztus tisztogató, megváltó munkájának benned is végbe kell mennie, addig ne keress eszményeket, mert úgysem találsz. Míg meg nem látod, hogy minden bűnöd, életed minden szennyén keresztül a fénylő golgathai kereszthez kell eljutnod, — addig lelkeket vezethetsz *magadhoz*, de Krisztushoz semmi esetre sem. Egy az egész keresztyéni életnek a forduló pontja, a mérlege s ez a *Kereszt*. „Ha meg nem moslak, semmi közöd sincs énhozzám!” És Péter ezt megértette. Milyen csodálatos változáson ment át a lelke, — az ellentmondó Péterből egyszerre engedelmes tanítvány lett és odaadással leborulva adta át magát: „Uram ne csak lábaimat, hanem kezeimet és fejemet is!” Nem gondolt most már semmivel sem, egy vágya volt csupán, miután felismerte Krisztus tisztító hatalmát és megváltó erejét: „Mosd meg Uram, de fejemet és kezeimet is. Ne csak lábaimat, hogy tiszta utakon, a te feléd vezető keskeny úton járjon, 'de a fejemet is, hogy az mindig csak egyre gondoljon a te keresztedre, s a kezemet is, amely mindig csak egyet cselekedjen, a te parancsodat: „bekötözni a fájó sebet, ápolni az elhagyottat, támogatni a gyámoltalant.”

Nekünk is erre az engedelmességre van szükségünk. Aki engedelmeskedni áldozatkész szeretettel nem tud, az nem tudhat igaz lélekkel vezetni sem. Aki nem tudja magát minden fenntartás nélkül alávetni Krisztus mindent lemosó, megtisztító erejének, annak a lélek ereje és egészsége sohasem lesz a birtokában. Jézus is engedelmes volt mindhaláláig, — a keresztfának a haláláig. (Fil. 2, 8.) Ha engedetlen vagy, szakadások lesznek az életedben s az engedetlenség által megtépett életet magad nem vagy képes kifoltozni. A folt még nagyobb szakadást okoz. Ha valamelyik engedetlen típusban magadra ismersz és azt gondolod, hogy ilyen engedelmességre nincsen erőd, — mindenre van erőd a Krisztusban, aki téged megerősít. (Fil. 4, 13.) Amíg nem tapasztalod a kereszt hatalmát napról-napra, addig minden keresztyén-bizonyoságtételeid emberi bölcsesség hitető beszéde, — ahogy Pál apostol mondja. Ez az engedelmes szolgálatkészség a Krisztussal való közösség mérővesszeje. Az egyéniség és szolgaság mérlege Krisztus közösségben: az engedelmisség. Akkor vagy keresztyén egyéniség a szó legnemesebb értelmében, ha engedelmes szolgája vagy Krisztusnak. Akkor vagy Krisztussal közösségben, ha az egyéniséged aláztos szol-

gálatkészség. Az egyéniség nem vész el Krisztus közösségében, hanem megdicsőül. Egy a szükséges dolog: engedelmeskedj az Úr hívó szavának, engedd át magad, majd az ő megváltó munkája, megtisztít téged az örökéletre. Ámen.

Zászkaliczky Pál.

TÁROGATÓ A ROZÁLIÁN.

*Allottál-e már idegen sziklán,
Érezve léted parányiságát?
S mégis szétzengni ami bent sajog,
Pedig körötted győztesek raja
Issza a gögös és bús dallamot.*

*Fujtál már kürtöt vad viharban úgy,
Hogy az elemek dolyfe térdre hull?
S ellened szemén részvéttűz lobog?
Mert érzik a szent kurucbáratot,
Mely a bujdosók lelkén vert lobot.*

*Daloltál-e már más fajta nép közt
Örömkialtó, lángverő dallal?
S szemedből mégis kint jajongva
Könnyek peregnek és beszélnek, mint
A fájdalom élő Memmon-szobra.*

*Érezted-e már milyen fenséges
Hóditóvá nőni határon túl?
Kopár sziklán Dárius lenni?
S míg keblére von száz ismeretlen
A komor ég is elkezd nevetni.*

*Testvér! jó ily diadal lenni
Határledöntő Krisztus-győzelem!
S hirdetni szétdőlt, gonosz gátakon:
Azért fogták a Megértés árját,
Hogy ne úszhassunk az örök bércig,
Hol a szeretet gyémántját vájják.*

BAKÓ JÓZSEF.

AUGUSTINUS ÉS II. RÁKÓCZI FERENCZ „VALLOMÁSAI“.

(BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY.)

MINDEZEK után természetesnek fog előttünk feltűnni az, hogy a két mű a szorosabb értelemben vett theológiai felfogás terén is rokonságot árul el.

Ami legelső sorban ezen a téren a szemünkbe tűnhet az Augustinus-i Vallomások olvasásakor, az az ő *biblicizmusa*. Könyvében csaknem oldalanként találkozunk a Szentírásból vett idézetekkel. De nézzük, hogy nyilatkozik ő maga róla: „Valamikor még az is, amely most mint a (testen a) bőr felénk feszül, felgöngyöltetik majd, mintha kézirat volna, a te Szentírásod tekintélye ellenben az eget is meghaladja, pedig ama halandó férfiak, akik által kezünkbe adtad, mind eltűntek már a halálban”.¹ Ő tehát teljesen elismerve a Szentírás tekintélyét, annak tiszta légkörében él s azért bátran tekinthetjük őt úgy, mint a reformáció, közelebbről a tiszta íráselv egyik alapvető képviselőjét.

Maga Luther is többször hivatkozik rá s ezért előttünk sem lesz érdektelen, ha az ő hittani alapelveivel foglalkozunk, illetőleg — témánkhoz hűek maradván — azokat Rákóczinál kimutatni igyekszünk, mert — s ezt itt is előrebocsáthatjuk — ebből a szempontból tekintve Rákóczi annyira Augustinus befolyása alatt állott, hogy nemcsak-hogy mesterének az egész hittanát, hanem tév-, vagy legalább is erősen támadható tanait is (predestinatio) teljesen átvette.

Mindjárt meglátszik ez alapvető hittantételünknek, a megigazulás tanának vizsgálatánál is.

Ágostai hitvallásunk idevonatkozó szakasza (IV.) szerint — hit által igazul meg az ember a törvény cselekedete nélkül, Isten ingyen való kegyelméből, a Krisztus érdeméért.

¹ Dr. Vass József: Szent Ágoston Vallomásai XIII. könyv 15. fejezet.

Rákóczi egy helyen így ír: „Gondold meg ezeket ember és fontold meg, mi az a te szabad akarated — vajjon nem kevélység mondatja-e veled, hogy te az előrelátott érdemeiből üdvözülsz és nem a teremtő ingyen való kegyelméből, akiben kegyelem nélkül sem a hit által hinni, szeretni még kevésbé vagy képes”.¹ (V. ö. Róm. 9¹⁶ August. főtételével!)

Krisztus megváltói működését is egészen az Ág. Hitvallás szellemében fogja fel s benne mint találóan jellemzi: „Az isteni béke és igazság csókolódnak egymással”.²

A megigazulásra vonatkozó felfogásuk tehát eltekintve a predestináció-i vonatkozástól teljesen megegyezik az Ág. Hitvallás reávonatkozó tételével.

Ebből következik az, hogy Rákóczi ámbár egyrészt maga is ragaszkodik a róm. kath. egyház tanítása szerint az üdvösségre oly lényeges külsőséges jócselekedetekhez, másrészt azonban rámutat az azokkal rendszerint együttjáró két legnagyobb hibára a képmutatásra és önzésre. Így ír: — van aki „szinleli, hogy bánkódik a bűnbánókkal, imádkozik az ájtatosakkal, sanyargatja testét, a pusztákat lakja, böjttől, megveti a világot, túri az ellenmondásokat, csókolgatja a kereszteket, szereti felebarátját, szeret Téged, óh határtalan Jóság; minthogy azonban mindezekben senki mást, csak magát keresi; magát szereti és magamagát teszi az ember cselekvései tárgyává és céljává”.³

Mintha csak valami protestáns polemikus sorait olvasnánk!

Látja tehát Rákóczi is Augustinus és a zárda falai közt magát oly hiába gyötrő Lutherhez hasonlóan, hogy a jócselekedetek a megigazulás alapjául nem szolgálhatnak, hanem egyedül az a végtelen nagy, erős megingathatatlan hit, bizalom az Isten megbocsátó kegyelmében, amely mindkettőjük munkáját áthatja.

Magá az élet tanította meg őket erre.

Mindketten végigjárták egy hosszú sötét útját a bűnös emberi életnek s *tapasztalták*, hogy a maguk segítségével, önjerejükből a bűn fertőjéből kikerülni nem tudtak, hanem megtérésüket egyedül az isteni kegyelemnek tulajdoníthatják és köszönhetik.

És ez mindenestre az egyik főindítóoka volt annak, hogy a predestinatio tana ugyancsak mindkettőjüknél kialakult.

¹ Domján Elek: II. Rákóczi Ferenc Fejedelem Önéletrajza 386. oldal.

² Domján előbb említett műve 97. oldal.

³ Domján előbb említett műve 233. oldal.

Augustinus tanítása erre nézve a következő :

— Isten az elveszendőknek a tömegéből némelyeket kiválaszt, hogy a Krisztus által üdvözöljenek, míg a többieket megérdemelt sorsuknak, a kárhozatnak engedik át. A kiválasztott (electus) az üdvnek ellent nem állhat (gratia irresistibilis). Az üdv elnyerésében tehát az embernek az érdemet tekintve teljesen passzív szerepe van (Róm. 9¹⁶). A részleges kiválasztás nem igazságtalan, mert mindenki kárhozatot érdemel.¹

Itt tehát Augustinus már ellentétbe kerül az Ág. Hitvallással, mert míg mi arra a megigazulásra, amelynek tanát illetőleg teljesen egyetértünk, minden embert elhivottnak tekintünk, addig ő ezt csak a kiválasztottak számára tartja fenn.

Hogy ez a felfogás Rákóczi lelkében is tényleg mily visszhangot keltett, elég a következő soraira utalnom: „Követvén Szt. Ágostonnak és Tamásnak az előre elrendelésről és kegyelemről való felfogását” stb. melynek eredményeként az emberi akaratszabadságot annyira determinálta (v. ö. Karl v. Raumer: Sancti Augustini Confessionum Libri tredecim, Lib. X., 23. §), hogy azt a jó s a rossz közötti különbségtételre sem tartja megbizhatónak.²

Gyakran szól a kiválasztottakról, sőt nála a hívő és a kiválasztott adaequat fogalom.³

Ő is össze tudja egyeztetni a predestinatiót Isten igazságosságával, ne más okadatolás kíséretében, mint ahogy azt Augustinusnál találjuk. „Igazságtalansággal nem vádolható” — (t. i. az Isten) írja, mert igazán *mindenkinek felajánlja magát*; azért mindnyájunknak futnunk kell; de mivel *nem adja oda magát mindenkinek*, úgy fussunk, hogy elnyerjük, úgy harcoljunk, hogy elvegyük a koronát”.⁴

Eltételezve attól, hogy az idézett sorokból könnyen felismerhetően kicsendül az Augustinus által annyira hangoztatott bibliai vers (Róm. 9¹⁶) nem nehéz felismernünk azt se, hogy Rákóczi e szavak szerint már sokat enyhített a merev Augustinus-i ill. Kálvin-i predestinatio-dogmán.

Meg kell itt még emlékeznünk arról a hatalmas élő hitről amelyet Rákóczi lelke tartalmát kiöntve, nagy mestere ihletése alapján Vallomásaiban is kifejezésre juttat. Megnyilatkozik ez :

¹ Payr Sándor: Egyetemes Egyháztörténeti Compendium 125. old.

² Domján előbb említett műve 437—8. old.

³ Lásd pl. Domján előbb említett műve 100, 101 és következő stb. old.

⁴ Domján előbb említett műve 386. old.

a) az Istenbe vetett határtalan bizalmában, b) alázatosságában, c) emberszeretetében, d) hazaszeretetében s végül e) vallásos türelmében.

Vegyük ezeket sorra.

Istenbe vetett bizalma végtelen nagy, úgy, hogy minden egyes lépését Istentől vezérlettnak véli. Folyton előtte lebeg az a tudat, hogy őt egy hatalmas kéz vezérli, bármily kanyargós és rögzös utakon keresztül is, de az üdvösség felé. S így a predestinatio nála — önkéntelenül is — isteni gondviseléssé hasonul át, amelybe aztán határtalanul bízik. Megható az a mély sziklaszilárd bizalma az őt vezérlő Úrban, amely Vallomásainak csaknem minden egyes részét áthatja (l. Domján el. em. m. 304., 343. old., Kajlós el. eml. m. I. köt. 39. old., II. köt. 38—9. old. stb.). Mindent az ő nevében kezd el, mindent az ő nevében végez, mindent neki köszön, még a megpróbáltatásokat, bajokat is, mert meg van győződve róla, hogy ezek is csak az ő javára történtek. Ezért tárja fel oly megindító őszinteséggel, Augustinushoz hasonlóan, lelkének legelrejtettebb zúgát is. Mindketten hisznek, határtalan bizalommal, az Úr megbocsátó kegyelmében.

Ugyancsak figyelemreméltó az az őszinte *alázatosság*, amely a két rokonlelket eltölti. „A mi ujjászületésünk első kapuja az alázat, amely által nyomorult valónkat felismerjük“¹ — írja Rákóczi (v. ö. pl. Dr. Vass József el. eml. m. XI. könyv I. fej.) s hasonlóan az a végtelen *emberszeretet*, amely úgy Augustinusnál, mint Rákóczinál szintén az egyik főmotivum volt a Vallomások létrejöttét illetően. De ez a szeretet Rákóczinál nem merül ki az általános humanizmusban, hanem alapjává lesz egy oly önzetlen

hazaszeretetnek, amely egész egyéniségét áthatotta és képessé tette őt arra, hogy vagyonát, hatalmas földbirtokát, mely az akkori Magyarország nagyon tekintélyes részét tette ki, magas rangját, kényelmes életét mind odaadta cserébe egy bizonytalan kététes kimenetelű hadjáratért, majd egy bolyongásban és számkivetésben eltöltött hosszú keserves életért, hogy szegény megtiport hazáján és honfitársain segítsen. Ebben gyökerezett

vallásos türelme is, mely szabadságharcának azt az egységét kölcsönözte, hogy zászlaja alatt a protestánsok és a róm. katolikusok közös lelkesedéssel harcoltak. Erről különben, itt

¹ Domján el. em. m. 98. és 99. old.

sem törődve a klérus hallgatást parancsoló tekintélyével maga tesz bizonyosságot: „Végül pedig, ha már van valami a szívben, hiába titkolja előtted Isten, a száj és a toll; elmondom tehát Neked Uram, hogy én nem értem azoknak a gondolkodását, akik a zsidókat és a nyilvános bűnös nőket és énekesnőket, a színészeket és színjátékokat eltűrik, a más hitűeket pedig jó életükért üldözik.”¹

Hogy mily nagyjelentőségű szavak ezek Kollonics és Karaffa korában, egy bár önkéntes számkivetésben élő, de búzgó róm. kath. fejedelem tollából, azt első sorban mi protestánsok tudjuk értékelni.

Befejezéseképen tegyük vizsgálat tárgyává azt, hogy az augustinusi rokonság milyen módon határozta meg Rákóczi Vallomásainak a későbbi sorsát.

Az eddig tárgyaltak alapján állíthatjuk, hogy Rákóczi vallásos felfogása Augustinus-éval teljesen, a Bibliával, ill. az őskeresztyén tanokkal csekély kivétellel megegyezik. Könnyen megérthetjük ebből, hogy a róm. kath. papság nem valami nagy „gaudium“-al fogadta a mű megjelenését; sőt azt kárhoztatták, mindenféle tévtanokkal, többek között janzenista eretnekséggel vádolták. De idézzük itt Rákóczi panaszsorait: „minden sorom értelmét elcsavarták, megcsonkították, kitérőlték, azokat mindenféle pápai bullákkal kárhoztatták”.²

Ezért van az, hogy ámbár a róm. kath.-ok Rákóczit a maguk hívének vallják, vallomásai teljes és hű magyar fordítását eddig még egy klerikális történész se kísérelte meg.³

Hiszen könnyen juthatnának abba a kellemesnek éppen nem mondható helyzetbe, hogy a pápa az egyik legnagyobb magyar, vallásos és róm. kath. nemzeti hős emlékiratait index-re tenné. És ezért fordította le azokat egy ev. lelkész, Domján Elek (mostani sátorlajuhelyi esperes) akit megragadtak és erre indítottak az eredeti műből kiáradó tiszta evangéliomi tanok.

E sorok írójának is e szerény tanulmánytöredék nyújtásával

¹ Domján el. em. m. 437. old.

² Domján el, e. m. 366 old.

³ Hivatkozom itt Fraknoi Vilmos: II. Rákóczi Ferenc vallásos élete és munkái c. művének 61. oldalán található köv. soraira: „Az utóbbinak“ (Rákóczi Vallomásai) „fordításban közzétételét a Magy. Tud. Akad. és a Szt. István Társ. tervezték; de bizonyos aggályok (?!) miatt elejtették a tervet, amelyet most a Rákóczi-kultusz fölevenedésének hatása alatt egy ev. falusi lelkész, Domján Elek valósított“ meg.

úgyancsak az volt a célja, hogy a protestáns körökben a tárgyhoz méltó érdeklődést keltsen ezen számunkra még bizony nagyrészt véka alatt rejtőzködő két kincsünk felderítésére, elsajátítására és így azok öntudatos értékelésére.

Rezessy Zoltán.

ESTI MEGNYUGVÁS.

*Olyan jó csöndes, mozdulatlan este
vissza hívogatni napi bánatom,
örömem, s mikor szívem megkereste
minden sajtó vétkem, melyre ráadom
törödelmem kámzsáját, akkor csendben
megkapom nyugalmam, melyért esengtem.*

*Olyan szép csöndes, mozdulatlan este
az új utakra fordítani szemem,
egy atyai kéz ujját hittel lesve
a Holnap levegőjét lélegzenem.
Lelkem messziről üzenetet fogad,
hallja a hívogató harangokat.*

*Olyan jó, olyan szép a robot után
bizva az Istenben úgy megpihenni,
hogy nem bánt a bűn, nem bánt semmi, semmi...*

KLIMENT GYULA.

SELMA LAGERLÖF.

KANDINÁVIA sajátságosan, olykor szinte nyomasztóan szép vidékein nőtt fel a világirodalom egyik legelső művésze s kétségkívül eddig legnagyobb írónöje Selma Lagerlöf, kinek az elmúlt esztendőben ünnepelte meg az egész művelt világ egyhangú lelkesedéssel a 80. születésnapját. Alig van ma népszerűbb írója Európának nála, de ezt a népszerűséget ő meg is érdemli.

Az északi írók kissé bánatosan nyomott hangulatát az ő sorai mögött is megérezzük, szülőföldjének különös világa rányomta bélyegét az ő lelkére is, de valami egészen egyéni módon termékenyítette meg a fantáziáját. Mintha az éghajlat és a föld külső viszonyainak szélsőséges volta valami sajátságosan fájdalmas, édes-bús harmoniává olvadna össze benne. A hosszú, kemény tél, a forró, rövid nyár... sivár, kihalt sziklás hegyvidék... pazar pompájú erdős vidékek, a kenyérért durva önzéssel küzdő emberek s a bohém idealisták: mindez átsűrődik Lagerlöf érzékeny lelkén s finom, apró gyöngyökként hull a papírra, mint mesék; mesék a hitről, mesék a szeretetről, mesék a jóságról. Az ő lelkén át elhalkulnak a hangok, de végtelenül érzékeny árnyalataikkal megéreztetik ugyanazt a Valóságot, melyet oly, sokszor fájó, durvasággal dobnak elénk a realizmus írói. Míg azok kemény, acélos tollal *csak* írnak, addig Lagerlöf fest, ezernyi finom szinnel: az emberi szív hangulatainak a színeivel. Lagerlöf idealista, idealista a szó legszebb és legjózanabb értelmében. Mert az ő alakjai nem a Jókai-mesék egyoldalú ideáljai, kik vagy csak rosszak, vagy csak jók. Nem. Lagerlöf alakjai emberek: vannak hibáik, vannak erényeik; de alapjában véve olyanok, mint az emberek valójában: szeretik a jót, ha nem is tudják megvalósítani; keresik az Istent, ha nem is jutnak el mindég a közelébe; van bennük Szeretet, mely széppé tudja tenni az életet még a hosszú nyomorúságos

telek hazájában is. Szeretet, mely mint valami bűvös tarka fátyol borítja be Lagerlöf regényeit, novelláit, úgy, hogy eltakarja, eltompítja azt, ami az életben oly rikitóan rút, oly túlzottan gonosz.

Csaknem azt mondhatni, hogy Lagerlöf a mai irodalom sokféle irányát összefoglalja egy egységes, ideális és mégis a való, a reális életet megrajzoló műfajjá.

Lagerlöf meg akarja adni mindenkinek a magáét: nem titkolja el az Élet csúfságait, de nem hangoztatja ezeket a való szépségek rovására. Meséket mond, de a szereplői élő emberek. Vallási felfogása is olyan, hogy azt szerinte minden ember a magáévá teheti: nem ragaszkodik valami határozottan körvonalazott mélyebb vallásossághoz... ezen a téren inkább érzelmes, mint az emberek legtöbbje általában.

De az távolról sem jelenti azt, hogy az ő vallásossága értéktelen; hiszen aki olvasta az ő legendáit: az „Antikrisztus csodáit“, vagy akár „Gösta Berling“-et, az nem mondhat mást, mint hogy e munkákat egy az Isten szeretetétől érintett lélek teremtette. És ez a szeretet az, mely utat mutatott neki a modern irodalom válságában, hogy megörökítse azt, amiben már oly sokan akarnak kételkedni: az emberi szív jóságát. Selma Lagerlöf az örök emberi jóság írója.

r. f.

LUTHERÁNUS FALU — LUTHERÁNUS PAP.

(A NÉPMŰVELÉSÉRŐL.)

AZ elmaradott falu fejlesztésének egyik legfontosabb munkája a közművelődés kérdésének erős felkarolása. Ezen a téren falusi földművelő népünk, tehát az ország lakosságának legnagyobb része modern értelemben minden kritikán aluli színvonalon áll. Akkor, amikor az északi protestáns népek régen nem ismerik az analfabetizmust, nálunk ennek a leküzdésére ma is egész kultuszminiszteri programm szükséges. Statisztikánk elszomorító adatokra világít rá.

A kérdésnek első szélesebben ismert része az elemi iskolai oktatás, amelynek megoldására napjainkban óriási lépések történtek és történnek. Százával emelkednek az Alföldön, hazánk legmagyarabb, de e tekintetben legelhanyagoltabb részén s egyebütt is az új népiskolák, úgy, hogy az írni-olvasni tudás egy generáció mulva hihetőleg általános lesz. Az oktatás elmélyítését célozzák a tanítóképzők V. évfolyamai s a nyolc osztályú iskolatípus bevezetése, amely a jövő évben már az egész országban meg fog történni. Az általános bevezetés nem lesz könnyű (osztatlan iskolák), de ezt a technikai kérdést több tanító alkalmazásával, esetleg a tanító külön honorálása mellett az osztatlan iskolák délelőtt-délutáni kettéválasztásával meg lehet oldani, az anyagiaknak pedig bárhol is, de ehhez elő kell kerülni. Nehezebb lesz a VII. és VIII. oszt. falusi gyerekek őszi és tavaszi beszorítása az iskolába, ami az újjáépítésnek talán a legkényesebb pontja (nemzetgazdasági szempontból is). A két osztály többlet remélhetően nem fog tananyaghalmozással járni, főleg pedig nem akarja majd felölelni a 12—13 évesek értelmi színvonalához csak erőltetetten alkalmazható olyan anyagot, melynek igazi helye csupán az ezután következő népművelésnél lehet.

A nyolcosztályos elemi iskolák nemsokára már jobb anyagot fognak szolgáltatni az iskolánktívoli népműveléshez, mely a

népiskolából kikerült s középiskolát nem végzett népréteg szabadoktatását hivatott szolgálni. A népművelésnek ez a kevésbbé ismert része ma még gyerekcipőben jár hazánkban; papiroson ugyan széleskörű munka folyik e téren is, ám mélyebben tekintve annak értéke legtöbb helyütt az imponderabiliák közé sorolható. Az északi, e tekintetben is vezető államokban az iskolánkívüli népművelés legmagasabb fokon is elterjedt: internátusos népfőiskolákban adnak egész éven, avagy inkább több télen át neveléssel is igazán kapcsolt oktatást. *Grundtvig* lelkes munkája nyomán Dániában indult meg ez az oktatási módszer, mely a gyönyörűen kiépült szövetkezeti hálózattal együtt gazdag és művelt néppé tette azokat a dánokat, akik a múlt században a németekkel szemben elvesztett háborújuk után anyagiakban és szellemiekben is vajmi mostohán álltak.

Ilyen nemzeti megújodásra van szükségünk nekünk is Trianon után! A dánok kulturprogramját a népművelésben átvették a többi északi népek is s pl. finn testvéreinknél gombamódon szaporodtak el az internátusos népfőiskolák, melyeknek áldott hatását a finn nép mai emelkedett kultúrszínvonala mutatja; nem lehetetlen nálunk se ez a munka, amely egy évszázadon belül népek soránál magas vonalú s hozzá még nemzeti jellegű, népies kulturát teremtett.

Sajnos, nálunk jórészt azok is értetlenül állnak e problémával szemben, akik ha nem is a meggyőződött lélek indítására, de mégis résztvesznek a munkában. Sokszor a népművelés fogalmával sincsenek kellően tisztában, jelentőségét pedig egyáltalán nem érzik át, módszereit, célkitűzéseit, eredményeit alapjukban nem ismerik. Végzik, mert kezd divatos lenni, vagy épen mert — óradíjat kapnak érte.

A legfontosabb e munka jól végezhetőéhez az a mély lelki indíték, mely tudatával van e kérdés nagy horderejének s mely a munkát végző saját lelki problémájává lett a sikerbe vetett hittel együtt.

Ez a munka nem mutathat oly gyors eredményeket, mint az iskolai tanítás s nem is bizonyos ismeretanyag kitűzött időben és mennyiségben való fejekbe-töltése a célja, hanem inkább a „lélekébresztés“, a skandináv szakirodalomnak Fekete József tanár által áthozott e szavával szólva. Megfelelő ismeretek közlése által történik ez; a tananyag megválasztása s az előadások mikéntje azt kell, hogy elsősorban célozzák, hogy műveletlen falusi népünk lelke ráébredjen a szellemi életre, felgyúljon benne

a tudásban rejlő kincs értéke s a kellő alapnak a magyar néplelékre figyelemmel történő megadása után elindulhasson a tudás-szomjtól vezetett önművelés útján és népies magyar kultúrához s vallásos, erkölcsös, nemzeti világnézethez jusson. Ezt a célt máról-holnapra kézzelfogható eredményekkel nem lehet megközelíteni, de a jól végzett munka hatása aránylag elég gyorsan mutatkozhat.

Elsősorban is előadókat, vezetőket és szervezőket kell megnyerni és kiképezni ehhez, azokat az intelligens embereket, akik a falun élnek. Kiket elsősorban? Szinte felesleges ideírni, hogy: a lelkészt és a tanítót. A kiképzés munkája szórványosan megindult már, ha eddig Pestmegye is az egyetlen, mely 3 év óta esztendőnként rendez a saját költségén előadókképző tanfolyamokat (Vác, Kalocsa, Nagykőrös, Cinkota, Keszthely s Szentendrén) 10—20 napi időtartammal külön férfiak és nők részére. Nem elegendő azonban, ha csak ily tanfolyamokon nyílik rá az odakerültek szeme e kérdésnek egész komplexumára, igyekeznünk kell azt széles körben ismertetni és propagálni a lelkészek és tanítók, de már a teológusok s képzősök körében is.

A feladat megoldása a munkát illetően elsősorban magára a társadalomra vár, ez az oktatás „szabadoktatás” és „iskolánkivüli” (ha szerencsétlen is ez a mű-szó) s igazi eredményeket ezen az alapon mutatott fel a legtöbb nemzetnél (az állam hatékony támogatása mellett). Igazi lelkesedés az ilyen szabadon, önként végzett munka mellett termelt mindenütt s éppen erre a lelkes odaadásra van a legnagyobb szükség hozzá.

Sok mindenre kell figyelemmel lenni, ám sok mindent lehet elérni is ezen az úton. Közbenső állomások a mezőgazdasági szaktudás emelése, háziipar terjedése, egészségügy javulása, vallásos és nemzeti érzés fejlődése s általában a falufejlesztés és a falvakon át nemzetmentés is, nem feledve azt sem, hogy a faluja népével e ponton is törődő lelkészt egyéb vonatkozásban is hamarabb s erősebben megértik, megszeretik és követik is a hívei.

Nem könnyű feladat: Mit és miként tanítsunk, adjunk elő a népnek. Az ideális megoldás a grundtvígi iskola: az internátussal kapcsolt téli népfőiskola, ami felé feltétlenül törekednünk kell. A folytonos együttlét mellett valóban lehet nevelni is, az állandó közvetlen érintkezés a tanfolyamvezető és hallgatók közt szeminárium-szerű munkát tesz lehetségessé s összehasonlíthatatlanul nagyobb eredményeket hozhat, amit többévi tapasztalatból magam is merek állítani. Más az esti tanfolyam,

amikor telente (földművesnépünknel csak a télről lehet szó) esténként folynak az ismeretterjesztő előadások. Ezeknél már csak a napi munkától fáradtabb esti figyelem jut az ismeretszerzésre, az is jóval rövidebb időn át. Még mindig sokkal többet jelenenek azonban, mint a sorozatos előadások, vasárnapi iskolák vagy épen az utolsó fokot jelentő egyes ismeretterjesztő előadások. Sajnos, esti népfőiskolák, vagy épen internátussal felszereltek csak szórványosan vannak az országban (utóbbi négy év óta is még mindig csak egy). A kisebb értékűekből már igen sok van (pl. Pestmegyében az elmúlt évben 630 különböző „tanfolyam” és előadássorozat volt). Ám a számok korántse téveszenek meg. Aki látja ezeket a címzetes „tanfolyam”-okat odakint a falun, az tudja, hogy túlnyomórészt teljesen értéktelen, únottan elmondott előadások ezek odavezényelt és ásítózó levették vagy épen iskolásgyerekek előtt.

A fenntartó testületeken kívül vármegyénként papiroson egy-egy törvénhatósági iskolánkívüli népművelési bizottság intézné mindezeknek az ügyét (magam is tagja vagyok esztendeje egynek, de még nem „ülésezett”), tényleg pedig hol-hogyan egy-egy vármegyei iskolánkívüli népművelési titkár. A kultuszminisztérium illetékes ügyosztályán futnak össze felső fokon a szálak, ahol azonban mindössze egy miniszteri tanácsos s egy beosztott tanítóképző-intézeti tanár intézik a népművelés e fontos részét.

A falusi nép felnőttjei művelésének másik ága a földművelésügyi minisztériumból ágazik le, hol főleg az Orsz. Gazdasági Szakoktatási Tanács 1926 nov. 26-iki határozata után élénken foglalkoznak a gazdasági irányú népműveléssel, ami agrárországunkban igen fontos. Ez már csak részben nevezhető szabadoktatásnak, iskoláik (főleg a magasabb vonalúak) kötöttebb e llegek lévén. Jelenleg 7 „gazdasági téli iskolá”-t tartanak fenn, melyek 2 évesek, 6—6 hónapi időtartammal (okt. 1.—ápr. 1.), heti 34 órással (ennek 65 %-a gazdasági, 29 %-a közismereti s 6 %-a testnevelési); ezenkívül 12 háromhónapos téli vándortanfolyam működik jelenleg. Új a székesfehérvári gazdasági népfőiskola, amely már internátussal kapcsolt. A rövid idő alatt nagy lendületet vett a földművelési minisztérium e munkája, mely anyagiakban sokkal áldozatkészebbnek látszik, mint a kultuszminisztériumé, holott valójában nem elsődleges feladatuk a népművelés. Sajnos, a két minisztérium között népművelési téren régi és nem csillapodott antagonizmus van, nem csekély kárára az egész munkának.

A népművelő előadások az egész nevelő munka : tanmenet, tananyag, előadási mód stb. gondos studiumot igényelnek. Például maga az előadás sem könnyű feladat, akkora a kulturális felszínkülönbség intelligens ember és falusi földműves között. Ők még ma is csak képekben gondolkoznak s ha nem hasonlóan folyik az előadás, a hallgatók könnyen csak szavakat fognak hallani és érteni; de azok értelmét már nem tudják összerakni, annál kevésbbé az egész előadást helyesen megérteni, ami kultúra helyett káros tudálékosságot eredményezhet. Ehhez magához is hozzá kell tanulni, hogy számukra érthető s emellett szórakoztató formában tudjunk előadni. Az anyag megválasztásának, feldolgozásának kérdését, szempontjait röviden már érintettem, részletesebb kitérés erre most messzire vezetne. Felémletem azonban még egyetlen internátusos népfőiskolánk adataiból, hogy ennél a 4 hónapi téli szorgalmi idő 420 rendes órájának 50 %-a közismereti, 30 %-a gazdasági és 20 %-a testnevelési tárgyakra esik. Ezenkívül az esti órákban háziipar, ének, felolvasás magyar klasszikusokból s az önképzés folyik. Nagy súly esik a szemléltetésre (mozgóképek, stb.), kísérletekre (edényes növénytermelési, stb.). Évenként 2—3 napos tanulmányi kirándulás s a tanfolyamok végén több tantárgyból írásbeli szellemi verseny rendeztetik. (A hallgatók pl. a múlt évben 15 kis-községből kerültek össze.) A férfiak mellett a nők oktatásának fontosságát is helyén való lenne még tárgyalni, ennek a teljesen elhanyagolt kérdésnek kiemelése szempontjából; háztartási és egyéb gyakorlati ismeretek mellett művelődésük kérdése parallel probléma. de külön taglalása hosszadalmassá tenne.

Az előadások céljait szolgáló művekre vonatkozóan meg kell említeni, hogy e tekintetben a kultuszminisztérium végez úttörő munkát a vármegyék áldozatkészsége folytán, melyek egy-egy művet adnak ki „A Magyar Népművelés Könyvei” c. sorozatból. Ezeknek több értékes kötete jelent meg, némelyikén azonban érzik az első kísérlet íze, amint pl. a „Közjogi Alapismeretek” magáról a községről s általán az alsófokú közjogi alapismeretekről igen szűkszavúan szólnak ahhoz képest, hogy a kisembernek erre van legnagyobb szüksége. Hézagot pótló az iskolánkívüli népművelés terén a múlt év őszén Debrecenben megindult tartalmas „Iskolánkívüli Népművelés” c. folyóirat, mely a népművelők széleskörű érdeklődésére tarthat számot (Kiadóhivatala Budapest V., Ügynök-u. 8. fsz.). — A földművelésügyi minisztériumnak szakkönyvek terén nagyobb az adóssága, a

népies gazdasági könyvek (Köztelek Olcsó Könyvtár, stb.) java-részt elavultak, az egyetlen újabb népies minisztériumi kiadvány pedig (Gazdálkodók Útmutatója) egy kis könyvben akar annyit markolni, hogy csak vázlatzerű maradhatott.

Az iskolán kívüli népművelés egész mezején áttekintők előtt kétségtelen, hogy a népművelés e nagy kérdését az arra legilletékesebbek se méltányolják még elég alaposan. A kultusz-minisztérium e célra munkát és pénzt csak mellékesen áldoz ma is, holott az elemi-, középiskolai s egyetemi oktatás, „Collegium Hungaricum“-ok, stb. érdekében korszakalkotó jelentőségű munka folyik s bő anyagi áldozat is terem. Pedig ez a probléma legalább olyan fontos, mint az egyetemi felvételre jelentkezők egész tömegének kielégíthetése! Az idő sürget, nem érünk rá csak a következő generáció millióit művelni, a holnapnak többet kell hozni a nagy magyar cél érdekében. Tanítani kell a ma tudatlan emberét s akkor *Hankiss* professzor szavaival: „*a mai ember műveltsége a holnapi ember tehetsége*“ lesz már. Tekintsünk a külföldre s háborút vesztett népnél is láthatunk ma is erős munkát e téren; Nürnberg város évi félmillió pengős (!) áldozata e célra nem szórványos jelenség s messze a magyar viszonyok fölé mutat, akár csak az e pénzen német alapossággal véghez-vitt munka is.

A legelső és legfőbb feladat azonban számunkra: tudatosítani az arra hivatottakban e munka óriási jelentőségét, felébreszteni érdeklődésüket, hogy azt életprogrammjuk integráns részévé téve viszont a nép „lélekébresztés“-ét igyekezzenek keresztülvinni a művelődés mezején. Theológusok, végezzük e munkát elsősorban saját magunkban, hogy méltó utódai lehessünk *Tessedik Sámuelnek*, ki a gazdasági irányú népművelés terén hatalmas eredményeket elért úttörő volt világviszonylatban is Szarvason a XVIII. században.

A népművelés nagy programjának megvalósítása a mi korunk elodázhatatlan feladata, ha valóban akarunk küzdeni hazánkért a kultúra fegyvereivel. A legnagyobb magyar csak a saját korát s az utána következőt, de a miénket már nem előzhette meg, amikor hirdette: „Köz intelligencia, egyedüli való-ságos erő, ennél előbb-utóbb nagyobb hatalom nincs; s azt a lehető legnagyobb magasságra fejteni legszebb hazafiúi köteles-ségünk, mert annál nagyobb jót nem tehetünk hazánknak.“

vsf.

A KERESZTES KŐ CSODÁJA.

(ELBESZÉLÉS.)

(1)

Kórház-utcában történt. Nem is történhetett volna másutt. Ez az utca úgy nyúlt bele életébe, mint a rozzant útszéli kő-kereszt árnyéka a májusi mezőbe. Két épület vasrács-szemű, morc falai szorították össze az egész utcát. Az egyik oldalon a katona kórház, a másikon a fogház mindig zárt kapui hallgattak, mint két dacosan beszorított száj. Karcsi mindig úgy érezte, hogy ha megnyílnának valami borzasztó: jaj, hörgés, sikoltás szakadna ki rajtuk. Egyszer látta nyitva az egyiket: egy katonatemetés kanyarodott ki rajta. Azóta valahányszor a kapura nézett, a réztrombiták elnyújtott bűgása mindig felreszketett idegeiben, mint egy panaszos kutyavonítás a néma éjszakában.

A betegség és bűn komor falai hideg árnyéket vetettek az utcára és Sipos Karcsi álmokban élő gyermeklelkére. Áhítatos borzongással kopogott végig félrőfös szeretet-adomány csizmáival az utca hepe-hupás kövezetén, amely szabálytalan és alattomos dudorodásaival úgy hasonlított a krokodilus bőrhöz, mintha az utca végével szemben álló iskolakapu kitért torka ennek a feléje nyújtzkodó krokodilnak a fejét akarná leharapni. Pedig csak pöttön palatábla szorongatókat nyelt el a tisztára söpört, kacsaringósra öntözött kapualja egy kis mindennapi birkózásra a Tudománnyal. Sipos Karcsi is ide ballagcsált minden reggel fényesre mosdott képpel szörnyű nagy matematikai problémákkal, mint aminők: egy meg egy az kettő; vagy kettő meg egy az három. Nagy buksi fejét, zömök, dömsödi bíró termetét olyan önérettel hordozta, mint egy bányász-balek a cifra egyenruhát. Pufók arcán szinte gondterhes komolyság, csak lányos száján, kicsiny, élénk dióbarna szemén nézett ki az álmodozó, érzékeny, mindjárt síró kisgyermek.

Befelé élt. Barátja még nem volt. Ha a többiek hangos hancúrozással verték fel az utcát, ő is hozzájuk csatlakozott,

hátról nézte őket csodálkozó szemekkel és önmagában ő is ott ugrált köztük, sőt ő volt a leghangosabb, a legbátrabb, a vezér, egy „Pandurzshivány“ (ez valami szörnyen nagyszerűt jelentett a szótárában), de kívülről gyáva volt és hallgatóg.

Hát hogy a csodára térjünk, legjobban szeretett az úgynevezett „kúrjai“ (a külvárost nevezték kúriának) gyerekekhez csatlakozni. Ez ugyanis olyan volt, mint a telefon póznát megérinteni: tilos és életveszélyes, de ha megérintjük se történik semmi baj. Édesanyja gyakorlati góthai almanachjában a kúrjaiak a „csavargó gyerekek“ szörnyűséges néptörzséhez tartoztak, akik után már csak az ördög és minden gonoszok következtek. A „szabadíts meg a gonosztól“-ban egy kicsit benne voltak a kúrjai gyerekek is. És mégis olyan érdekesek voltak. Ha egy kis félős borzongással mögójük szegődött, tátott szájjal tudta csodálni a rakoncátlankodásba kiömlő gazdag életkedvet. Mondtak ugyan néha szavakat, melyeket ő nem értett, pedig ők nagyokat röhögtek rajta, de azért nagyszerűen mulatott és nem is történt semmi baja. A híres verekedők őt sohse bántották, szinte észre se vették. Karcsi pedig képzeletben utánuk ugrálta az ugrásaikat, utánuk hőködte a hőködéseiket, ordította az ordításait, de úgy, hogy az sokkal különb volt, mint az övék, azt mindenki megbámulta.

Egyetlen egy dolgot nem csinált utánuk még képzeletben sem. Az utca kórház felőli járdájában, majdnem a fal tövében volt egy sima négyszögletű kő, amelynek a felületén egy majdnem egészen letaposott kereszt körvonala látszottak. Valamelyik fürge szem észrevette egyszer a követ és azonnal meginterjúvolta a banda fejét (a kúrjaiak mindig bandákba tömörülve csatapultak, amelynek megvolt a maga rettenthetetlen vezére és főfő tekintélye) mit gondol, mért van az ott. A vezérnek rögtön kész volt a maga bizarr magyarázata. Őt nem lehetett zavarba hozni.

— Te gyűge, még ezt se tudod? Hát itt van eltemetve egy kolerás. Ezt mindenkinek le kell köpni, aki nem köpi le, az kolerát kap! — s azzal már köpött is rá egy hetyke nagyot.

Állítása hitelének az iszonyú tekintélyén kívül biztos védjegyül szolgált még az a körülmény is, hogy kórház tövében feküdt a kő. Így egyszerűen elfogadta mind. Csúnyán teli köpdösték szegényt. Az egyik még rá is taposta szörnyű megvetését egy vad kánkán-motívumban, aztán nagy kiáltozással tovább görgették viharzó életkedvüket.

Karcsi nem rohant utánuk. Olyan komoly, szánó lassú-

sággal közeledett a megcsúfolt kőhöz, mint amilyenel a vasfüggöny ereszkedik le egy ötfelvonásos tragédia után. Most nem szerette a kúrjaiakat, nagyon nem szerette őket. Sokáig állt a kő előtt, nézte, nézte s mintha csak egy megrugdosott öreg koldus feküdt volna előtte, a szive megfacsarodott és majdnem harmatos lett a szeme.

Attól fogva a kúrjaiak minden alkalommal bőségesen ki-tejezték megvetésüket a szegény keresztes kő iránt. Karcsi pedig mindig búsabban állt meg mellette és simogatta szánó tekintetével, biztatgatta jó öreg nagyapós mondatokkal:

— Ne félj kövecske, majd megveri a jó Istenke azokat a csúnya kúrjaiakat.

A jó Istenke azonban úgylátszik nem nagyon sietett ezzel, mert azután is csak a kúrjaiak vertek meg mindenkit. Karcsi ellenben kitalált valamit. Vitt magával az iskolába egy nagy darab újságpapírt, legutóljára maradt hazamenéskor és akkor a papírt ráterítve a kő arcára a lábával szépen lesúrolta róla a csúfságot. A jóakarát azonban így is nagyobb volt, mint az eredmény. Az ormótlan mázolások csak oda száradtak és panaszkodtak, mint sebhelyek a rokkantkatonán. Karcsi nem győzte vigasztalni, ha megállt mellette. Ontotta neki az ígéreteket, elképzelte a követ mint egy öreg koldust, akihez ő mint király megy oda, fehér bársonypalástot terít a vállára (hermelínről még nem volt fogalma, mert különben biztos nem adja alább), megsimogatja az arcát, fejét; megcsókolja, sok-sok pénzt gyömöszköl a zsebébe és hirtelen elszalad. A koldus hálálkodása csak gyéren potyog utána, mint gyenge kézzel hajított kövek.

A kúrjaiaknál azonban csak rövid lejáratú hóbot volt az egész. Lassacskán elfelejtették az egész kő mögé hitt kolerás veszedelmet s rá se néztek többet. Karcsi zsebében rojtos négyszögekre mállott az újságpapír, nem volt rá szükség. Már vidáman köszönhetett rá reggelenként a kőre, mint egy öreg nagyapóra: Jó reggelt, jó reggelt! Egyszer aztán az éjjeli zápor szép tisztára mosta a követ, hogy csak úgy vakított a reggeli napfényben. Most valóban olyan lett, mint egy mesés-könyvben látott fehérhajú nagyapó-arc.

Szinte nevettek, ha meglátták egymást, mint mikor két őszhajú öregúr összetalálkozik az utcán. Azonnal komoly és fontos beszélgetésbe merültek. Karcsi néha órákig elálldogált a kő előtt, gesztikulált, nevetett és mesélt — ő a kőnek meg a kő is

őneki — szörnyűségesen érdekes dolgokat. Egyszer azt hári-
jánoskodta el a kő, hogy gőzfürdőben volt és mi minden csoda-
dolgót látott ottan. (Karcsi ugyanis még sohase volt ottan s így
a kis erőlködő fantáziája még az a tiszteletre méltó kacsavég-
tagot is ott helyezte el, amelyen az a bizonyos vár forog.) Más-
kor az erdei vadbölényekről árult el a kő intim budoár-titkokat,
aztán a skalpoló indiánok sötét terveivel fagyasztotta a vérét és
így tovább. Mindíg másról susogtak mint afféle jó barátok. Mert
azok lettek. A kő jóságos arca már az utcát is egészen más
színbe hozta Karcsi számára. Mintha világosabb lett volna, a
csizma se kongott volna benne olyan kisértetiesen, sőt mintha
kettejük láttára még a zord falak is elhúzták volna a szájukat
valami jó öreg mosolygásfélére.

Egy májusi délelőtt jól elkésve, egyedül botorkált hazafelé
az iskolából. Megint valami ménkü nagy probléma viaskodhatott
a buksijában, mert igen előre lógott. A fogház árnyéka, mint
valami sötétvizű tenger épen a kórházfelőli járda szélét harap-
dálta, amelyet, mintegy a tenger partját, dús, meleg aranyhomok-
kal szórt be a nap. Amint így egész öntudatlanul raggatja
Karcsi meztelen talpacskáit a forró kövekhez, egyszerre valami
fényes, fehér villám cikkázik le a földre a szeme előtt. Nagyot
pendül, magasra felugrik, újra leesik és apró ezüstös kacagások-
kal elterül a földön.

Karcsi szemébe beleszaladt a kép: egy fényes, ezüst ötko-
ronás fekszik a keresztes kő kellős közepén.

Farkas Zoltán.

(Folytatjuk.)

T H E O L O G U S É L E T

Finn segédlelkész fakultásunkon. Messze északról, Finnországból kedves vendég érkezett hozzánk: Toivo Laitinen utájárviti segédlelkész 1928. dec. havában fejezte be theologiai tanulmányait az ország fővárosában, Helsinkiben dicséretes eredménnyel. Nagy örömmel fogadtuk és üdvözlöttük távoli hittestvérünket és pályatársunkat. Érkezésekor Dedinszky Gyula kiskörösi segédlelkész, aki 9 hónapig tartózkodott Finnországban, tolmácként szerepelt. Ez az esemény történelmi nevezetességgel bír. *Toivo Laitinen az első külföldi ev. theológus, aki magyar nyelven hallgatja theológiánkon az előadásokat.* Bámulatosan sokat tud Magyarországról, jól lehet édes anyanyelvünket még nagyon-nagyon törni. Finn vendégünknek és kollégáknak szíve vágya, hogy megtanuljon magyarul beszélni. Nemcsak azért szereti hazánkat, népünket, nyelvünket, mert a magyarok és finnek között sok rokon vonást, lelki tulajdonságot lehet felfedezni s mert e két ország sorsa sokban csodálatosan hasonló, hanem azért is, mert mi szintén szeretjük a finneket. Dr. Raffay Sándor püspök úr állandó kontaktusban van Finnországgal. És minden jel arra mutat, hogy Isten is azt akarja, hogy e két testvér-nemzet között mély, bensőséges viszony alakuljon ki az idők folyamán. Elsősorban áll ez ránk evangélikusokra, hogy az összetartozandóság kettős fonalát felvegyük. Mind nyelvi, mind vallási szempontból sokat jelentenek ők számunkra. A finnek csaknem 100 %-ban lutheránusok. Kulturájuk európai színvonalon áll. Igen iskolázott nép. Az írni és olvasni tudók arányszáma jelentékenyen jobb a miénknél (08). Hogy mily nagy a buzgalma, kitartása, hite, ennek a maroknyi népnek, azt — többek

közt — fényesen igazolják az olimpiai eredmények. Sokat tanulhatunk a finnektől. Szeretjük hinni azonban, hogy mint két régóta nem találkozott testvér, mi is nyújthatunk valamit a finneknek. Elaköön Suomi!... (Éljen Finnország!)

(H. R.)

Előadás a KIE munkájáról. Dr. Scholtz Oszkár a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Nemzeti Szövetségének elnöke beszámoló előadást tartott január 18-án Sopronban az egyházközség vezetői, a tanítók és theológusok előtt. Elmondotta, hogy a mozgalom a külföldi országokban az 1855-i párisi kongresszus alapvetésén indult meg s ma már különböző helyeken 2000 nagy székháza van. Ismertette a magyarországi munka menetét és eredményeit, a budapesti KIE palota építési terveit s a KIE mozgalom négyirányú tevékenységét: az értelmi, testi, lelki nevelést és a szolgálatra való előkészítést. Végül felhívta a jelenlevők figyelmét a március 4-én kezdődő budapesti KIE ifjúsági-vezető tanfolyamra és konferenciára és mint az evangélikus ág vezetője kérte Dr. Scholtz Oszkár a fiatal tanítókat és theológusokat, hogy menjenek el, hallgassák meg az evangéliumi szellemű előadók, tapasztalt ifjúsági vezetők jótanácsait és igyekezzenek az evangélikus ágat is felvirágoztatni, mert az ifjúsági egyesületek s bibliakörök tagjainak a vezetőkben benső barátira van szükségük. A lelkeszek elfoglaltsága munkatársakat kíván. „Az aratni való sok, de a munkás kevés.” (Lukács 10:2.) Örövendetes ténynek látjuk, hogy a mi csonka országunkban is mindjobban felismerik már az ifjúsági munka jelentőségét, különösen az egyház, az evangélium terjedésének szempontjából.

(K. Gy.)

Az Ifjúsági Egyesületi Országos Vezetőképző tanfolyam programja:

Március 4-én, hétfőn megérkezés, elszállásolás. Ugyan ez este ismerkedő vacsora, külföldi titkárok bemutatása. **Március 5-én** előadások: Jézus és én. A Bibliás Ifjúsági Munka Fontossága Magyarországon. Keresztyén Ifjúsági Egyesület Világmozgalmának Története. A Magyar KIE Munka Története 1926-ig. A Fiú Lélektana. A Fialetember Lélektana. Ifjúságunk Problémái. **Március 6.** szerda: Tudakozzátok az Irásokat. Az evangélikus KIE-Munka Programja. A Református KIE-Munka Programja. A Városi Ifjúsági Keresztyén Egyesületek Missziója. Ismeretterjesztő munkánk Iránya. KIE Testnevelés. Szórakozás a KIE-ben. A Levente és a KIE. **Március 7.** csütörtök: Hit és Élet. A Vezető. A Felszerelés. A Heti Összejövétel. A Kultur mozgóban az amerikai minneapolis KIE munkáról felvett 4 felvonásos film bemutatása. A Biblia és az Ifjúság. A KIE Társadalmi és Missziói Munkája Mintaösszejövétel és Vidám Társasest bemutatása. **Március 8.** péntek: Küldetésünk. Serdülő Munka. Adminisztratív kérdések. A KIE Központhoz való viszony. A Magyar KIE Jövője. Ezenkívül a négy reggel a párisi alap ismeretése.

Ösztöndíj. A közalkalmazottak gyermekei számára alapított 400 P-ös ösztöndíjat ezidén Fakultásunkról Bauer Béla IV. é. és Kotsch Lajos III. é. hallgatók nyerték el. Legyen rajta az Úr gazdag áldása!

Cserkészlet. A 67. sz. „Deákkuti” cserkészcsapat „Theol. Öreg-Raj”-a e tanév elején immár harmadszor gyűlt össze, hogy megkezdje rendes munkáját. A tavalyi vezető, Zászkaliczky Pál helyett Greifenstein Zoltán III. é. hallgatót választotta meg a raj vezetőül. Örömmel adunk számot e helyen kis csapatunk házi ünnepéről, amelyen az anyacsapat

jelenlétében 9 új tagot avatott cserkészé Leitner József csapat parancsnok. Istennek hála számunk időről-időre gyarapodik s az első 15 helyett ma 37 cserkész-tagja van az Öreg-Rajnak. Közös gyűléseinken a tiszti vizsgára készülünk míg 3 órsre oszolva gyakorlati cserkészmunkát végzünk. (G. Z.)

Énekkar. A hagyományhoz híven az énekkar ebben az évben is megalakult Bauer Béla IV. éves theol. hallgató, nagy vezetése alatt, még pedig a hallgatók létszáma megnövekedésének megfelelően igen erősen kibővítve. Amíg eddig a tagok száma alig érte el a 30-at, addig most eléri a 60-at, tehát éppen kétszeresét. És hogy munkánkhoz anyag is legyen, azért 6 kötet különféle karének gyűjteményt hozattunk meg énekkarunk számára. Tisztában vagyunk az ének rendkívüli fontosságával és jelentőségével és nemcsak a karének, hanem általában véve egyházi énekeink felkarolásával hűek szeretnénk maradni egyházunknak már-már elfeledett azon megtisztelő elnevezéséhez, hogy evang. egyházunk „éneklo egyház.” Nagyon sokat énekelünk. Alkalom is sok van, hol egy-két karénekkal közreműködünk. Énekelni szoktunk ifjúsági ünnepélyeinken, többször templomi istentisztelet alkalmával. vagy nőegyleti estélyeken, sőt évközben többször vidékre is ellátogatunk, természetes redukált karral. De énekelünk sokszor csak saját szórakoztatásunkra is. Tudatában vagyunk, hogy az éneklés nemcsak hangunkat fejleszti, erősíti, hanem a lelket is nemesíti. Az ének a lélek beszéde. Tehát, ha énekelünk, akkor a lélek uralkodik rajtunk, a lélek pedig nem lehet gonosz. Luther Márton is azt mondja egyik versében: „Nincs ott helye a véteknek hol ifjak jól énekelnek.” Énekelünk tehát, mert szeretünk énekelni és örülünk, ha énekelhetünk. Boldog az az ifjúság, amelyiknek meg van az alkalma, hogy sokat énekelhet!

(B. B.)

K R Ó N I K A

A Nagy Káté. Négyszáz éve lesz immáron, hogy a Nagy Káté teljes egészében kikerült Gutenberg fabetűi alól. Egyszerű mondataiból élénk áll Luther Márton, az Isten egyszerű alázatos gyermeke, aki szóról-szóra, fennhangon olvassa reggelenként s amikor csak ideje van, a Miatyánkot, tízparancsolatot, hiszekegyet, Zsoltárokat, s habár naponként olvassa, tanulmányozza, mégsem tud úgy megállni, ahogy szeretne. (M. L. Deutsch, Katechismus : Vorrhede, 4.) De a szívének alázatosságán átszűrt mondatokból kibomlik a nagyság egyszerűsége, közvetlensége, a Reformátor, aki döngő léptekkel vonult végig századok arca előtt, a Doktor, aki tanítókat tanított, s akinek lelke legmélyéről fakadt mondatai nemzedékek szívének hústáblájára véste fel Isten kegyelmének csodálatos törvényeit.

Méltó, hogy mi is felfigyeljünk az évfordulóra. De mivel egy más alkalommal részletesen is alkalmunk lesz foglalkozni vele, most csak a Nagy Káté előszavának prófétai lendületű, kemény mondataiból szakítunk ide egyet-kettőt, mint egy zordon kérdő avagy felkiáltó jelet: Vajjon nekünk nem írhatta volna ugyanezeket?

„Hogy a Kátét oly erősen kultiváljuk és mindkettőt kultiválni szeretnők és kívánnók, ahhoz nem csekély okunk van. Látjuk ugyanis, hogy sajnos nagyon sok prédikátor és lelkész ebben fölöttébb hanyag és megveti a maga hivatását. És pedig némelyik ezek közül az üres emberek közül a műveltségének valami rettentő nagy magaslatáról, többnyire azonban csupa lustaságból és mert minden gondjuk a hasuk”. (D. J. Meyer: Luthers Grosser Katechismus. Leipzig. 1914. A. D. V. Vorrhede M. L. 1.)

„Sokan azt gondolják, hogy a Káté valami egyszerű, csekélyke tan, amelyet csak egyszer átolvasnak és már mindent tudnak; a könyvet a sarokba vágják s szinte szígyenlik többé olvasni.” (Vorrhehe M. L. 3.)

„Én azonban azt mondom: Én is Doktor és prédikátor vagyok, sőt vagyok olyan tanult és tapasztalt is, mint azok, akikben ekkora gőg és önteltség lakik, mégis úgy teszek, mint a kis gyermek, aki a Kátét tanulja: szóról-szóra, fennhangon olvasom reggelenként, s amikor csak időm van: a Miatyánkot, a tízparancsolatot, hiszekegyet, Zsoltárokat. S habár ehhez még naponta olvasnom és tanulmányoznom kell, mégsem tudok úgy megállni, ahogy szeretnék s a Káté tanítványának kell maradnom és maradok is az szívesen. És ezek a finomkodó, undok alakok egy kis átolvasással mindjárt doktorabbak akarnak lenni minden doktornál, mint akik mindent tudnak és semmire sincs szükségük. Igen, ez a biztos jele annak, hogy egyik se veszi semmibe, se a hivatását, se a nép lelkének ügyét, sőt még Istent és az ő Igéjét se. Ezek már nem bukhatnak el, mert már nagyon csunyán elbuktak és arra van szükségük, hogy *gyermekekké legyenek* s az ábécét kezdjék el tanulni, amelyről azt hiszik, rég kinöttek már belőle. (V. M. L.: 4)

„Azért kérem az ilyeneket . . . , hogy olvassák ezeket naponként és gyakorolják szóval és gondolattal, mert az ilyen olvasásnál, beszédnél és elmélkedésnél a Szent Lélek van jelen s mindig újabb és több világosságot és áhitatot ad, hogy mindig jobban és jobban megkedveljük és beléhatoljunk, amint Krisztus is megígérte Máté 18-ban: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevében,

ott vagyok köztük." (V. M. L.: 5.)

„Mindezekhez még megsegít az ördög, világ, test, és minden gonosz gondolat ellen, úgy, hogy Isten Igéjével veszi körül magát az ember, arról beszél és énekel, ahogy az első Zsoltár is boldogoknak mondja azokat, akik éjjel és nappal az Úr törvényéről gondolkodnak... És Isten szava nem olyan üres fecsegés, mint Dietrich von Berné, hanem mint Pál apostol mondja Róm. 1-ben: „Istennek hatalma”, s természetesen Istennek hatalma az, amely az ördögnek égető fájdalmat okoz, minket pedig szerfelett megerősít, megvigasztal és megsegít. (V. M. L.: 6.)

„És mit tesznek azok a gőgös szentek, akik olyannyira nem akarják a Kátét naponként olvasni és tanulni, talán bizony bölcsebbeknek tartják magukat Istennél minden szent angyalával, prófétájával, apostolával és az összes híveivel? Mert Isten maga nem szógyeli naponként tanítani ilyesmit, mint aki nem is tud jobbat tanítani és mindig ugyanazt tanítja és sohasem valami újfélét. És az összes szentek se tudnak ennél jobbat és nem tudják azt kitanulni; hát akkor nem vagyunk mi finom alakok, hogy azt gondoljuk, ha egyszer átnézzük már mindent tudunk és nem kell többet se olvasni se tanulni? Egy óra alatt akarjuk kitanulni azt, amit Isten se tud kitanítani, habár a világ kezdetétől a végéig azt tanítja is; és az összes próféták és szentek tudnak mit tanulni rajta és a tanítványának kell maradniok újra és újra? (V. M. L.: 9.)

„Mert úgy kell lenni valamikép: *Aki a tízparancsolatot tudja igazán jól, annak tudnia kell az egész bibliát!* Annak minden dologban és esetben kell tudnia tanácsot adni, segíteni, vigasztalni, vélekedni, itélni világi és lelki ügyekben. Biráskodhatnia minden tan, állás, eszme, jog és minden felett, ami csak van a világon. *S mi más az egész Zsoltárok könyve, mint gondolatok az első parancsolatról?*” (V. M. L.: 10.)

„Azért kérem a keresztyéneket, főként a papokat és doktorokat, hogy... gyakorolják és kultiválják azt naponként!... Ha ezt megteszik, igazat adok nekik és ők is megfogják látni, hogy mily gyümölcsöket nyernek és hogy mily nagyszerű embereket formál majd belőlük az Isten. És idővel be fogják ismerni, hogy minél tovább és többet tanulják a Kátét, annál kevesebbet tudnak belőle és annál többet kell tanulniok. És akkor, mint éhezőknek és szomjúhozóknak sokkal jobban is fog izleni, mint azoknak, akik most túlságos jóllakottságukban és unalmukban még a szagát se birják. Adja az Isten kegyelme! Amen.” (V. M. L.: 11.) f.

A Theologus Otthon Iratterjesztése. Manapság a diákság egyik égető kérdése a diákjóléti intézményeknek minél tökéletesebbé való fejlesztése. Fontos szerepet töltenek be ezek a szervek a legkülönfélébb területeken. Egyike ezeknek az áldásos intézményeknek a Theol. Otthon Iratterjesztése. A célja az, hogy könyvekkel ellássa a hallgatókat kedvező fizetési feltételek mellett. Megkönnyítve mindenki számára, hogy saját könyvtárat alapítson és azt tovább fejlessze. Lassan, az évek hosszú során át fejlődött ez az intézmény annyira, hogy ma már kezd kinőni a kezdet hiányait és hibáit. De ahhoz, hogy az elérhető legtökéletesebb színvonalra emelhessük működését, szükséges az egész ifjúság és a közönség együttműködése, érdeklődése, szerető, áldozatra is kész támogatása. A mai gazdasági válság közepette is, Istennek hála, mindinkább kezd megszilárdulni az üzleti alapja is. Rendületlenül reméljük, hogy csakhamar el fog jönni az az idő, amikor a legnagyobb kedvezményeket is nyújthatjuk majd a vásárló közönségnek. Ma is minden új könyvet, képet, levélpapírt a legelőnyösebben bocsát mindenki rendelkezésére. Azzal a kéréssel fordulunk mindenkihez, gondoljon arra, milyen fontos és jelentős szerepet tölt be ez az intézmény és támogasson bennünket minden erejéből. (U. E.)

K R I T I K A I S Z E M L E

Hartmann Grisar: Luther Márton élete. (Fordította Hoitsy Lajos Pál. Szent István társulat kiadása 1929.)

Egyik előkelő folyóiratunk kritikusa könyvismertetésében ezt írja erről a könyvről. „A könyv, amely német földön nagy sikert ért el, minden polemikus él nélkül állítja elénk a reformátor alakját“. Nem tudjuk mit ért a nevezett folyóirat kritikusa „polémikus él“ alatt, de kérjük olvassa el még egyszer — ha talán unalmas is lesz — Grisar könyvét és talán nem is kell nagyon keresni azt a bizonyos „polémikus élt“.

Ezt azonban még megértjük, de érthetlenné lesz előttünk, hogyan nyerve el ez a munka egyik egyházi lapunk ismertetésében a „kiváló“ jelzőt, mely — mondja a cikkíró — „annyira protestáns ízű és színű, hogy szinte feleslegessé teszi a pár nap mulva Budapesten és Debrecenben összeülő Protestántizmust Védő Nemzetközi Szövetséget is“. Tisztelettel kérdezzük mi az a „protestáns íz“ és „szín“, amely oly „kiválónak“ teszi állítólag ezt a munkát, jóllehet nem egyéb mint a jezsuita taktika tipikus megnyilatkozása. Nem hisszük, hogy volna egyetlenegy protestáns ember, aki igaznak fogadná el ezt a Lutherképet, amelyet az agilis jezsuita páter az „objektivitás“ leple alatt a legsötétebb színekkel festett át. Ezek a színek pedig aligha a protestantizmus „színei“. És azt sem akarjuk elhinni, hogy a reprodukálhatatlan és izléstelen dolgok kitergetését és részletezését annyira hajszólo jezsuita-ambíció lenne a protestáns „íz“.

Grisar majd négyszáz oldalon erőlködik, hogy Luthert „tárgyilagosan“ bemutassa. Ezek szerint „anormális apo-

kaliptikus lelkületű“, „démonikus tekintetű“, „sötét lelkületű“ ember volt, mely tulajdonságok igazi „lelki sötétséget“ alkottak. Milyen gyermekes badarság a Hit és Lelkiismeret haláláig hű héroszáról „lelki sötétséget“ feltételezni is. És tisztelettel kérdem ez a „sötét lelkületű ember“ családi élete, hogyan lehetett mégis „szép“, olyan szép hogy még Grisar is elismeri; hogyan hathatta át szent beszédeit valami „feltűnő üdeség és praktikusság“, ha „természetellenes volt gondolkozása és érzésvilága“, hogyan „érezte morális szempontból lelki szükségét annak, hogy megakadályozza a tisztességes élet lezüllesztését“, ha csak „bűnös kényszer“ mozgatta cselekedeteit? Lám-lám történnék még némi kis ellenmondások és lehetetlenségek a lélek-buvár megállapításában, még ha Grisar-nak is hívják történetesen. Vagy, hogyan „szállt sikra nagy bátorsággal és gyakran az üldözött igazság érdekében“, ha „rossz démon“ mozgatta? Vagy Grisar-ok szerint az igazságra is a démonok mozgatják az embert?!

Folytathatnánk még tovább a lélektani és történelmi „tárgyilagosságokat“, de sem terünk sem célunk nincs tovább is zavarba hozni a jeles történetírót. Nyilvánvaló, hogy minden mesterkedése arra irányult: elmondani minden felháborító rosszat és valótlanságot Luther-ről. Ebben aztán tényleg „nihilum obstat“.

Azzal a megnyugvással tesszük le ezt a „kiváló“ könyvet, hogy minden ilyen mesterkedés hiábavaló, Luther prófétai szellemét meg nem változtathatja, sem azt a fundamentumot, melyre Luther mutatott rá s amely a Jézus Krisztus!

Halász Béla.

Szerkesztésért és kiadásért felelős: SZANDAI VITÉZ SRÉTER FERENC.

Nyomtatott Székely és Társa könyvnyomdájában, Sopronban, Várkerület 66.

Kiadóhivatali közlemények:

Az „Emmaus Felé...” pénztárába befolyt önkéntes adományok:

Kiss István, püspök, Sámsonháza 50 P, Dr. Sztéhló Aladár 10, Dr. Kund Vilmos 5, v. S. F. 100, Váczi János s. lelkész 5, Belák János s. lelkész 2, X. Y. theologus 30, Jakus Imre 4'50, Dr. Holló Árpád 1, Medvegy Mátyás 5, Mina János 5, Sipos András 8, Sztéhló Gábor 14, Urbán Ernő 10, Rusznyák Ferenc 5, Pröhle Irén 5, Beyer Pál 5, Panchuch Piroška 4, Lenigyen Angela 3, Süle Zoltán 1, Keken András 2, Mórotz Sándor 2, Németh Zoltán 3, Moravcsik Sándor 2, Rác Ernő 2, Weiszer Elek 2, Miklóssy Endre 2, Fuchs Pál 2, Mohácsy László 3, Mesterházy Sándor 1, Kótsch Lajos 1, Pölöskey Miklós 1, Komjáthy Lajos 1, Ladila György 3, Blatniczky Jenő 1, Kovácsi Kálmán 1'40, Baráth Pál 1, Dr. Streck Laura 3, Hegedüs Lajos 2'25, Galáth György 1, Németh Géza 1, Brachna Gábor 1, Fülöp Dezső 1, Bács László 1, Egyházy János 1'50, Gömör Á. Erzsébet 5, Kühár Ferenc 2'50, Szalay Sándor 2'50, Sikter András s. lelkész 5.

Az előfizetési díjat beküldték:

Abaffy Gyula 5 P, Belák Sándor 2'50, Bolemann Mihály, Csurgó 5, Blázy Lajos 1, Bakay Péter 2'50, Ev. elemi iskola, Sopron 2'50, Ev. leányliceum, Kőszeg 2'50, Ev. ifj. egyesület, Kispest 5 P, özv. Edvy Sándorné 5, Franciszty Mihály 5, Garam Lajos 3, Györffy Béla,

Felpécz 5, Gáncs Aladár, Klotildliget 2'50, dr. Holló Árpád 1, Hajas Lajos, Nagysimonyi 2'50, Honéczy Pál, Pilis 5, Hérints Lajos, Farád 2'50, Hamar Gyula 2'50, Hanzmann Károly 5, Kliment Gyula 5, Kümmerle Ottmár, Pilis 2'50, Lic. dr. Karner F. Károly 5, Kutas Kálmán 2'50, Limbacher Zoltán, Kisterenye 2'50, Loos János, Budapest 5, Ludván János 2'50, László Klári 5, Medvegy Mátyás 5, Mihalovits Samu, Bér 6, Mód Aladár, Nagysimonyi 2'50, Mészáros Sándor, Sopron 5, Mohr Jenő, Kőszeg 2'50, Olt Károly, Budapest 2'50, Paulik János, Nyiregyháza 5, Payr Sándor 5, Paaczig Hermína, Budapest 2'50, Pös Gizella. Sopron 5, Rác Sándor, Meszlen 5, Sikter András 5, Dr. Stúr Lajos, Kőszeg 5, Dr. Schneller Aurél, Kőszeg 5, Dr. Scheffer Oszkár, Sopron 5, Schulek Tibor, Budapest 5, Szikszay Zoltán, Sátoraljaújhely 5, Dr. Szeberényi Lajos, Békéscsaba 6, Dr. Szovják Hugó, Kőszeg 2'50, Szmodits József, Csurgó 6, Seltenhoffer Frigyes, Sopron, 2'50, Torda Gyula, Domony 5, Túróczy Zoltán, Győr 5, Takó István, Győr 5, Vargha Gyuláné, Pusztaló 5, Vukán Jenő, Budapest 2'50, Váczi János, Budapest 5, Vidovszky Kálmán, Budapest 5, Ziermann Lajos, Sopron 5, Zügn Nándor 5, Dr. Zundel Frigyesné, Sopron 5, Csákó Gyula, Ózd 2'50, Weinberger Gusztáv, Kőszeg 2'50.

(Folytatjuk.)

Köszönettel nyugtázzuk az adományokat és előfizetéseket és kérjük a kedves olvasóinkat, hogy folyóiratunknak, mint teológus fillérekből megteremtett vállalkozásnak, viseljék a szívükön nehéz anyagi helyzetét és támogatásukat (adomány, előfizetés) minél előbb juttassák el hozzánk!

